

EEN *Muzikale*
ZONDAGMIDDAG

Louis Van Engelen, 1887

TIMOTHY DE PAEPE

BĀI

Museum Vleeshuis | Klank van de Stad

Inhoud

Woord vooraf	4
Inleiding	6
Louis Van Engelen en zijn wereld	10
Van Engelen in Lier	12
Een rijk oeuvre	16
Inspiratie	22
Antwerpen	26
De wereldtentoonstelling van 1885	30
Randprogramma	32
Het leven zoals het is	38
Wie is wie?	40
Peter Benoit	42
Een schuttersstuk voor de negentiende eeuw	44
Langs de waterkant	50
Een andere eeuw	52
Colofon	55

WOORD VOORAF

Muziek verbindt mensen met elkaar. Vandaag, maar ook vroeger. Dat laat Louis Van Engelens schilderij *Zondagmiddag op Sint-Anneke* prachtig zien, tegen de achtergrond van onze stad. In januari 2020 kreeg Museum Vleeshuis | Klank van de Stad dit bijzondere schilderij voor langere tijd in bruikleen. *Zondagmiddag op Sint-Anneke* is een ode aan het bruisende leven in Antwerpen omstreeks 1900. Op een vanzelfsprekende manier krijgt muziek in het werk een centrale plaats, en het is de muziek die de geportretteerden met elkaar verbindt. Ook Museum Vleeshuis verbindt graag mensen via muziek, en het heden met het verleden. Daarom is er geen betere plek om dit schitterende werk te tonen. We zijn de particuliere bruikleengever dan ook bijzonder dankbaar.

Muziek moet in de eerste plaats klinken, en daar zorgt Museum Vleeshuis al decennialang mee voor. Maar een museum kan de muziek ook op andere manieren ontsluiten. Via publicaties bijvoorbeeld. Het is met veel plezier dat ik deze woorden schrijf aan het begin van het eerste volume in een nieuwe reeks *cabiers*, muziekschriftjes als het ware, die Museum Vleeshuis de komende jaren zal uitbrengen

In elk deel zullen specialisten een object of een thema uit de rijke collectie van Museum Vleeshuis | Klank van de Stad belichten. Voor wie het museum nog niet kent, zijn de boekjes een eerste kennismaking met de collectie. Voor wie het museum (net) heeft bezocht bieden de *cabiers* verdieping. In alle gevallen zijn de publicaties een uitnodiging om het museum telkens opnieuw te ontdekken.

Nabilla Ait Daoud

Schepen voor cultuur, kinderopvang, personeel, loketten en ontwikkelingssamenwerking

LOUIS VAN ENGELEN EN ZIJN WERELD

Omstreeks 1875 trok de jonge Louis Van Engelen (°1856) de deur van het ouderlijke huis in Lier achter zich dicht. Hij nam niet alleen afscheid van het huis waarin hij was opgegroeid, maar ook van de befaamde instrumentenfabriek van zijn familie.

Louis Van Engelen zou een ander pad bewandelen: hij wilde kunstschilder worden. De Stedelijke Academie voor Schone Kunsten in Lier bood te weinig kansen, en daarom liet hij de Netestad achter zich. In Antwerpen ging hij studeren aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, bij Charles Verlat. Verlat was een befaamd kunstenaar, en werd geroemd om zijn panorama's en om zijn afbeelding van dieren, onder andere in de Antwerpse Zoo.

Omstreeks 1881 assisteerde Van Engelen zijn leermeester bij de afwerking van een panorama van de Slag bij Waterloo dat maar liefst 122 meter lang was. In 1882 trokken meester en leerling naar Moskou om ook daar een panorama te schilderen.

› Louis Van Engelen
Zelfportret

Antwerpen, 1885
Olie op doek, 118 x 93,5 cm
KMSKA, Antwerpen

◀ Edouard De Jans

Portret van Charles Verlat
Antwerpen, zonder datum
Olie op doek, 120 x 93 cm
KMSKA, Antwerpen

INSPIRATIE

Zondagmiddag op Sint-Anneke is vanzelfsprekend niet in een vacuüm ontstaan. Het werk bevindt zich op het kruispunt van vele internationale wegen – net zoals Antwerpen zelf en de Antwerpse muziekgeschiedenis trouwens.

Eén zo'n weg die naar *Zondagmiddag op Sint-Anneke* leidt, is Édouard Manets *La musique aux Tuileries*. *La musique aux Tuileries* beeldt een groep artistieke vrienden af die in de tuinen van het Tuilerieënpaleis in Parijs genieten van een van de openluchtconcerten die er regelmatig plaatsvonden. Onder de toehoorders bevinden zich onder meer de schrijvers Champfleury en Charles Baudelaire en de componist Jacques Offenbach. Manet zelf staat in het groepje aan de linkerzijde.

Toen Manet *La musique aux Tuileries* in 1862 tentoonstelde kon het op veel afkeuring rekenen. Voor de hedendaagse kijker is het wellicht moeilijk om te zien waar alle ophef over ging. Voor de toeschouwers in 1862 was het thema niettemin verbazend: Manet gaf met *La Musique aux Tuileries* immers een momentopname uit het moderne en alledaagse leven in de stad weer, maar gaf het de omvang en de aandacht die normaal voor ernstige, meer tijdloze onderwerpen waren voorbehouden. Binnen het traditionele academiesysteem, zoals het in Parijs en Antwerpen werd gevolgd, stonden historische, religieuze en mythologische onderwerpen bovenaan, en stillevens en landschappen ergens onderaan. Een burgerlijke menigte die naar een (onzichtbare) militaire muziekkapel luistert, was te banaal. Onder meer schrijver Baudelaire dacht daar anders over en had in 1846 al opgeroepen om 'l'héroïsme de la vie moderne', de heldhaftigheid van het moderne stedelijke leven te schilderen.

Manet gaf daar als een van de eersten gehoor aan. Anderen volgden en lieten zich inspireren door *La musique aux Tuileries*. Zoals de Zweed Hugo Birger die in 1886 een groep kunstenaars uit de Scandinavische gemeenschap in Parijs schilderde op een bijeenkomst in het Café Ledoyen.

In 1887 volgde Louis Van Engelen met *Zondagmiddag op Sint-Anneke*. Ook hij schilderde het moderne leven én de stad, inclusief haar klanken, aan de hand van een groep kunstzinnige vrienden.

^ Édouard Manet
La musique aux Tuileries
Parijs, 1862
Olie op doek, 78 x 118 cm
National Gallery, Londen & Dublin City Gallery

^ Hugo Birger
Skandinaviska konstnärernas frukost i Café Ledoyen, Paris
Parijs, 1886
Olie op doek, 183,5 x 261,5 cm
Göteborgs Konstmuseum, Göteborg

Antwerpen, 1887. Een zondagnamiddag. Een groep artistieke vrienden – onder hen de componist Peter Benoit en de schilder Charles Mertens – komt samen op Linkeroever, bij Café Belvédère. Een gitarist speelt een lied, terwijl de zon schijnt en het bier rijkelijk vloeit. Dit is de setting van *Zondagnamiddag op Sint-Anneke*, een van de mooiste schilderijen van Louis Van Engelen (1856-1940). In 2020 kreeg Museum Vleeshuis | Klank van de Stad dit bijzondere schilderij voor langere tijd in bruikleen. In dit cahier nemen we u mee naar de (muzikale) wereld van Antwerpen in de belle époque.

MUSEUM
VLEESHUIS
KLANK VAN
DE STAD

Museum Vleeshuis
Cahier #1

ISBN 9789085867654

